

КЛІНІКО-ПСИХОЛОГІЧНА ІНТЕРВЕНЦІЯ:

ВИДИ, МЕТОДИ, ФУНКЦІЇ

ПЛАН

1. *Поняття психологічної інтервенції.*
2. *Методи психологічної інтервенції:*
 - 2.1. *Вибір засобів*
 - 2.2. *Функції клініко-психологічної інтервенції.*
 - 2.3. *Цільова орієнтація.*
 - 2.4. *Теоретичне обґрунтування.*
 - 2.5. *Оцінка.*
 - 2.6. *Професійні дії.*
3. *Клініко-психологічна інтервенція і психотерапія.*
4. *Клініко-психологічна інтервенція і консультування.*
5. *Клініко-психологічна інтервенція як частина лікування в цілому.*
6. *Площини клініко-психологічних інтервенцій.*

Поняття інтервенції

Інтервенція

- (від лат. interventio – втручання)
- цілеспрямований вплив на когось (на щось) з метою досягнення певних змін.

Психологію і медицину відрізняють насамперед **засоби**, якими здійснюються інтервенції.

Медицина

Фармакологічні засоби

Інструментальні засоби

Мануальні засоби

Хірургічні засоби

Фізичні засоби

Психологія

Психологічні засоби

Психологія праці

дискусійний тренінг, тренінг мотивації, ділові ігри

Педагогічна психологія програми розвитку мислення, розвивальні навчально-виховні програми розвитку самосвідомості

Клінічна психологія

клініко-психологічні інтервенції

За визначенням *М.Перре* та *У.Бауманна*,

психологічна інтервенція

характеризується використанням психологічних засобів для досягнення короткочасних чи тривалих змін шляхом впливу на емоції та поведінку.

Поняття "психологічна інтервенція" і "психологічна допомога"

За визначенням *О.Ф. Бондаренка*,

психологічна допомога – це галузь та спосіб діяльності, що призначені для сприяння людині й суспільству у вирішенні широкого кола проблем, породжених душевним життям людини у соціумі.

Тобто, психологічна допомога має сенс у ситуаціях утруднення.

Зміст психологічної допомоги варіює від специфічного застосування глибинного інтерв'ю до різноманітних технік соціально-психологічного тренінгу, понять та методів, що сходять до медичної психотерапії.

Поняття "психологічна інтервенція" і "психологічна допомога"

Клініко-психологічна інтервенція як практичний метод клінічної психології, об'єктом якої є людина у ситуаціях утруднення, визнається варіантом психологічної допомоги.

Основні характеристики методів клініко-психологічної інтервенції

Вибір засобів	<u>Психологічні засоби</u> , точка прикладання яких – емоції та поведінка. Вони здійснюються у соціальній інтеракції між допомагаючим і тим, хто <u>шукає допомоги</u> .
Функції інтервенції	<u>Соціальна гігієна і профілактика, лікування/психотерапія, реабілітація.</u> Функції пов'язані зі здоров'ям і розладами/хворобами (психічними і соматичними).
Цільова орієнтація процесів	<u>Для досягнення змін</u>
Теоретичне обґрунтування	Через <u>теорії психології</u>
Оцінка	Експериментальна перевірка (особливо <u>перевірка ефективності</u>)
Професіоналізм дій	Спеціалісти- <u>психологи</u>

Методи психологічної інтервенції можна інтерпретувати як технологічні правила, якщо

описання методів містить таку
інформацію:

- 1) для яких проблемних вихідних станів і діагнозів,
- 2) з якою терапевтичною метою і
- 3) які психотерапевтичні дії
рекомендовано.

Критерії обґрунтованості методів психологічної інтервенції

Основні критерії

- ▣ докази їх ефективності;
- ▣ методи не повинні базуватися на передумовах, несумісних з науковим пізнанням;
- ▣ основи методу повинні виводитися із підтверджених психологічних законів;

Додаткові критерії

- ▣ етична правомірність тих терапевтичних цілей, які можуть бути досягнуті через даний метод;
- ▣ етична виправданість самого методу;
- ▣ якість і ймовірність очікуваних побічних ефектів;
- ▣ об'єм затрат, пов'язаних із використанням самого методу.

Спеціальні функції клініко-психологічної інтервенції

- функція *гігієни* (масштабні санітарні заходи, які сприяють психічному, фізичному і соціальному здоров'ю – все, що сьогодні стосується "психології здоров'я") і *профілактики* (методи і стратегії психологічної інтервенції, які допомагають попередити розлади, знизити рівень захворюваності); *кризова інтервенція* належить саме до функції профілактики, оскільки вона допомагає адаптуватися у важких, критичних життєвих обставинах і так попередити виникнення розладів;
- функція *лікування/терапії* (терапія розладів, які мають характеристики захворювань); поняття "*психотерапія*" охоплює лише частину цієї функції і стосується терапії порушених психічних паттернів функціонування й впливу на порушення, які виникають в інтер-індивідуальній площині;
- функція *реабілітації* (допомога людині заново у повному обсязі включитися в роботу, соціальну сферу й суспільство після того, як з'явився розлад чи хвороба, чи недостатність); тривалі наслідки будь-якого розладу можуть бути попереджені або зведені до мінімуму

Поняття “клініко-психологічна інтервенція” і “психотерапія”

Отже, психотерапія – **специфічна функція** клініко-психологічної інтервенції.

- Психологічна допомога
- Клініко-психологічна інтервенція
- Психотерапія

Поняття психотерапії

В.Є.Рожнов: **психотерапія** – це комплексний лікувальний вплив за допомогою психологічних засобів на психіку хворого, а через неї – на весь організм з метою позбавлення хворобливих симптомів і міни ставлення до себе, свого стану й оточуючого середовища.

В.Д.Менделевич: **психотерапія** – це один з видів надання психологічної допомоги і психологічного впливу на пацієнта з метою обривання (купірування) психопатологічної (насамперед невротичної та психосоматичної) симптоматики. На думку автора, психотерапія належить до сфери медичної діяльності.

М.Перре та У.Бауманн: **психотерапія** передусім належить до клініко-психологічних інтервенцій при порушенні паттернів функціонування (синдромах) й міжособистісних систем і менше – до втручань при порушенні психічних функцій.

Л.Ф.Бурлачук зі співавторами: про **психотерапію** варто говорити у тих випадках, коли вплив орієнтований навилікування чи особистісне зростання.

- **Клінічно-орієнтована психотерапія:**
- **пом'якшення чи ліквідація наявної симптоматики**
 - Гіпноз
- Самонавіювання
- Аутогенне тренування
- **Особистісно-орієнтована психотерапія:**
- **зміна ставлення до соціального оточення і до власної особистості**
 - дослідження психологічних проблем клієнта
- розвиток самосвідомості і само дослідження клієнтів для корекції чи попередження емоційних порушень
- вивчення психологічних закономірностей, механізмів та ефективних способів міжособистісної взаємодії
- сприяння процесу особистісного розвитку, досягнення відчуття щастя й успіху

Види діяльності у психотерапії

- **"Виявлення"** – знаходження того, що є (проблеми, симптомів, уявлень особистості про світ), того, ким насправді є особистість, і які сприйняття та знання їй доступні.
- **"Прояснення"** – виявлення і нейтралізація чужих чи неефективних уявлень, "неправильні" шаблони, відповіді, які були засвоєні без повного узгодження з особистими потребами та інтересами.
- **"Корекція"** – побудова найкращого для особистості уявлення про світ; підсилення того, чого особистість насправді бажає, розвиток бажаних для особистості рис і здібностей.

Механізми терапевтичних змін у пацієнта (за *K.Grawe*)

- **Компетентність у подоланні** – торкається здатності пацієнта до набуття відсутніх при даному розладові вмій і навичок подолання. Завдяки здатності до адекватної поведінки в проблемних ситуаціях підвищується очікування само ефективності пацієнта.
- **Прояснення і корекція значень** – це зміна "первинної оцінки". Наприклад, страх може бути результатом оцінки певної ситуації як загрозливої. Терапія має допомогти усвідомити і прояснити це.
- **Актуалізація проблеми** – полягає в актуалізації проблемних паттернів емоцій і поведінки з метою створення оптимальних умов на учіння. Так стає можливим безпосереднє отримання нового досвіду. Методами активізації цього механізму є психодрама, інтерактивні ігри.
- **Активація ресурсів** – означає мобілізація сил з боку пацієнта (чи його оточення), необхідна для того, щоб в ньому відбулися і стабілізувалися зміни.

Важливо, щоб психотерапевтичний процес містив техніки для активізації всіх основних механізмів зміни.

Використовувати ці техніки потрібно, адаптуючи їх щоразу до

Психологічні засоби інтервенції (за *М.Перре* та *У.Бауманном*)

- ❑ **Формування стереотипу шляхом тренування** – передбачає такі засоби, котрі повинні підсилювати афективні, когнітивні, моторні, поведінкові диспозиції за рахунок повторення поведінки. Особливим варіантом тренування є ментальний тренінг, коли поведінка повторюється відповідно до уявлення.
- ❑ **Конфронтація з ситуацією, яка викликає страх** – використовується як засіб для редукції та послаблення афективних реакцій. Наприклад, *В.Д.Менделевич* використовує для цього так званий антиципаційний тренінг, спрямований на вигадування пацієнтом самих негативних наслідків своєї хвороби. В якості агента, який гальмує страх, можуть діяти характеристики психотерапевта.
- ❑ **Зворотній зв'язок з боку психотерапевта** – завдяки йому спрацьовують процеси соціального підкріплення.
- ❑ **Психотерапевт як модель** – модель адекватних людських стосунків і адекватної взаємодії, завдяки чому пацієнт може імітувати нові способи поведінки чи ослабити небажані тенденції.
- ❑ **Когнітивні засоби** – пояснення, переконання, інформаційний зворотній зв'язок, призначені для впливу на когнітивні репрезентації та систему очікувань.
- ❑ **Психофізіологічно орієнтовані методи** – залучають до терапевтичного процесу психосоматику чи в молекулярній площині (як при тілесно-орієнтованій психотерапії), чи у вигляді точно описаного фізіологічного зворотного зв'язку (наприклад, при біологічному зв'язку). При

Змінні терапевта – характеристики психотерапевта, міра вияву яких функціонально пов'язана зі змінними процесу й результату з боку пацієнта.

- **Об'єктивні не-залежні від ситуації**
 - Вік
 - Стать
 - Етнічна належність
- **Об'єктивні, специфічні для терапії**
 - Професійне тло
 - Терапевтичний стиль
 - Терапевтична інтервенція
- **Суб'єктивні специфічні для терапії**
 - Терапевтичні стосунки
 - Очікування
 - Ознаки соціального впливу
- **Суб'єктивні незалежні від ситуації**
 - Тип особистості й вид копінгу
 - Емоційне самопочуття
 - Цінності, установки

Змінні пацієнта – характеристики пацієнта, які функціонально впливають на процес і результат терапії.

- ▣ Суб'єктивна модель очікуваних результатів лікування .
- ▣ “Готовність приступити до терапії” .
- ▣ Реактивність.
- ▣ Особливості особистості (стать, вік, сила Я, рівень інтелекту).
- ▣ Інтенсивність і форма розладу.

Ознаки діади психотерапевт-пацієнт

- взаємна міжособистісна привабливість,
- відповідність характеристик у сенсі подібності чи доповнення особистісних ознак,
- формальні ознаки (ритм обміну репліками, взаємна прийнятність соціального підкріплення чи покарання тощо).

Психотерапевтичні форми інтервенцій

За кількістю партнерів

- Індивідуальна
- Групова
- Сімейна

За фактором часу

- Довготривала (кілька років)
- "Нормальна" (30 - 40 год)
- Короткочасна (10 - 20 год)

За сферою компетенції терапевта

- Прямі методи
- Медіаторні методи
- Методи самодопомоги

За площинами впливу

- Інтраперсональні функції і паттерни
- Інтерперсональні функції і паттерни
- Інтерсистемні функції і паттерни
- Інсайти

За терапевтичними цілями

- Напрямки, орієнтовані на *поведінку*
- Напрямки орієнтовані на *усунення*

Психотерапевтичні підходи з точки зору їх прихильників (за *T.V.Karasu*)

Концепції	<i>Глибинно-психологічний підхід</i>	<i>Поведінкова терапія</i>	<i>Екзистенційно-гуманістичний підхід</i>	<i>Комунікативно-орієнтований підхід</i>
Етіологічна	Ранні дитячі інстинктивні конфлікти Процеси витіснення	Дисфункціональна історія на учіння Інтеракція індивідуоточення	Неконгруентність досвіду і Я-концепції	Розлад як вираження/наслідок дисфункціональних комунікативних структур
Концепція здоров'я/ терапевтичні цілі	Переробка внутрішньо-психічних конфліктів: "Там, де було Воно, має стати Я"	Відновлення навичок й умінь поведінки і переживання, зміна уявлень про самого себе і самоконтроль	Сприяння самоактуалізації (повність функціонує особистість)	Створення конструктивних структур комунікації; пошук і допомога в реорганізації дисфункціональних комунікацій
Часова перспектива терапії	Зрозуміти теперішнє з минулого	Орієнтована на теперішнє	Орієнтована на теперішнє	Орієнтована на теперішнє
Психологічні засоби	Інтерпретація вільних асоціацій, феноменів переносу, помилкових дій, снів тощо	Тренування, на учіння за рахунок підкріплення, на учіння за моделями, когнітивне переструктурування, психофізіологічні методи	Проявити емпатію і прийняття, діалог, зустріч, частково – тілесний досвід	Інструкція/інтерпретація

Клініко-психологічна інтервенція і консультування

Ю.Б.Альошина виділяє два напрямки психологічної допомоги: 1) психологічне консультування і 2) психотерапію. **Консультування** використовується, коли клієнт скаржиться на міжособистісні конфлікти, і передбачає зміну його ставлення до своїх труднощів, а **психотерапія** – при потребі глибокої особистісної корекції внутрішньо-особистісних проблем. Але й таке розмежування досить умовне.

М.Перре і У.Бауманн: точка прикладання **консультування** в емоціях і поведінці; консультування передусім стосується гігієни і профілактики; цільова орієнтація – вироблення альтернативних рішень проблеми. При **консультуванні** зміни настають після самого консультування без супроводу спеціаліста; при **інтервенції** сутністю є сам процес змін, який супроводжується спеціалістом.

Клініко-психологічна інтервенція як частина лікування в цілому

Комбінування інтервенції може призвести до таких наслідків:

- ▣ *Немає ефекту комбінації:* окремі інтервенції ефективні настільки, наскільки і їхня комбінація.
- ▣ *Позитивний ефект комбінації:* комбінація інтервенцій більш ефективна, ніж кожна з них окремо; ефект комбінації може (а) являти собою суму окремих ефектів (*адитивний ефект*); (б) бути меншим, ніж сума, але більшим, ніж самий сильний з окремих ефектів чи (в) бути більшим, ніж сума окремих ефектів (*потенціюючий ефект*).
- ▣ *Негативний ефект комбінації:* комбінація окремих інтервенцій менш ефективна, ніж кожна окрема інтервенція.

Площини і функції клініко-психологічної інтервенції

<p>Площина інтервенції</p> <p>Функції</p>	<p><i>Психічні функції</i></p>	<p><i>Паттерни функціонування</i></p>	<p><i>Міжособистісні системи</i></p>
<p>Функція розвитку Гігієна</p>	<p>Тренінг вирішення проблем</p>	<p>Власний досвід</p>	<p>Комунікативний тренінг на підприємстві</p>
<p>Профілактика</p>	<p>Тренінг пам'яті для здорових людей похилого віку</p>	<p>Тренінг переробки стресу</p>	<p>Батьківський тренінг для молодих пар</p>
<p>Лікування/терапія (у т. ч. психотерапія)</p>	<p>Лікування розладів сну</p>	<p>Когнітивно-поведінкова терапія при депресії</p>	<p>Сімейна терапія дітей, які страждають анорексією</p>
<p>Реабілітація</p>	<p>Тренінг пам'яті після поранень головного мозку</p>	<p>Програма лікування при хронічному алкоголізмі</p>	<p>Сімейна терапія для профілактики рецидивів у пацієнтів із шизофренією</p>

Дякую за увагу !!!